O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"Tasdiqlayman"
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
M.E.Po'latov
"__" _______ 2024 yil"

Ro'yxatga olindi: № FD-09-12
2024 yil "29" avgust

BYUDJETNI BOSHQARISH
O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60410400 – Moliya va moliyaviy texnologiyalar

Samarqand-2024

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
BUDMEN04	2024-2025	5	4
Fan/modul turi	**Ta'lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	O'zbek/rus		4

	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Byudjetni boshqarish	60	60	120

2. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o'qitishdan maqsadi – talabalarga byudjetni boshqarishni tashkil etishning nazariy va tashkiliy-huquqiy asoslari, umumdavlat organlari faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish, byudjet tizimi va uning tarkibida amalga oshiriladigan moliyaviy munosabatlarni boshqarish va shu kabi moliyaviy tushunchalar haqida o'rgatish va ularni amaliyotda tadbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.

Fanning vazifasi – talabalarga moliyaviy nazoratni tashkil etishning nazariy va tashkiliy-huquqiy asoslari haqida bilimlar berish, ularda byudjet sohasidagi organlar tomonidan moliyaviy munosabatlarni faoliyatini tashkil etish va boshqarish yo'nalishlarini, byudjet tizimi byudjetlari faoliyatini boshqarish, byudjet daromadlari va xarajatlarini tashkil etish va boshqarish amaliyotini o'rgatishdan iborat.

3

II. ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Byudjetning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va ahamiyati

Davlat byudjetining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati. Davlat byudjeti – davlatning asosiy markazlashtirilgan moliyaviy resurslar fondi sifatida. Davlat byudjetining asosiy funksiyalari.

2-mavzu. Byudjetni boshqarishda davlat byudjetining rivojlanish strategiyasi va byudjet siyosati

Byudjet siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mazmuni. Mustaqil O'zbekistonda byudjet-soliq siyosatining rivojlanish bosqichlari.

3-mavzu. O'zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi va uning byudjetni boshqarishdagi ahamiyati

O'zbekistonda Byudjet kodeksini qabul qilinishining zaruriyati. O'zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksining tarkibiy tuzilishi. O'zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi ahamiyati va afzalliklari.

4-mavzu. O'zbekiston Respublikasi byudjet tizimi va byudjet qurilmasi

Davlat byudjeti qurilmasining ijtimoiy-huquqiy asoslari. Byudjet tizimi va uning bo'g'inlari. Byudjet tizimining asosiy tamoyillari.

5-mavzu. Byudjet tizimini boshqarishda mahalliy byudjetlarning o'rni

Byudjet tizimida mahalliy byudjetlarning tutgan o'rni. Mahalliy byudjetlarning daromadlari tizimi. Mahalliy byudjetlarning xarajatlari tizimi.

6-mavzu. Umumdavlat boshqaruv organlarining byudjetni boshqarishdagi vakolatlari

O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi va uni tashkil etishning maqsadi, faoliyatida amal qiladigan printsiplari. O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi oliy tashqi audit va moliyaviy nazorat organi sifatida. Hisob palatasi faoliyatini tashkil etishning huquqiy asoslari, vazifalari va funktsiyalari, huquq va vakolatlari. O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasining tarkibiy tuzilishi. O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi tomonidan tekshirishlarni tashkil etish va o'tkazish tartibi.

7-mavzu. Byudjetlararo munosabatlar

Byudjetlararo munosabatlar tushunchasi va uning zaruriyati. Byudjetlararo transfertlarning shakllari.

8-mavzu. Davlat byudjetini soliqli daromadlar orqali boshqarish

Davlat byudjeti daromadlari shakllanishining o'ziga xos xususiyatlari. Soliqlarning iqtisodiy mohiyati, zarurligi va funkuiyalari. To'g'ri va egri soliqlar, ularning byudjet daromadlarida tutgan o'rni. Resurs soliqlari va to'lovlari tizimi, ularning byudjetni boshqarishdagi tutgan o'rni.

9-mavzu. Byudjetning soliqsiz daromadlarini boshqarish

Soliqsiz daromadlari turlari. Davlat boji va uning ahamiyati.

10-mavzu. Byudjet jarayoni va uning bosqichlari

Byudjet jarayonining asosiy vazifalari. Davlat byudjeti loyihasini tayyorlash. Mahalliy byudjetlarning ijrosini ta'minlash va ularga o'zgartirishlar kiritish tartibi. Davlat byudjeti va mahalliy byudjetlar ijrosi to'g'risidagi yillik hisobot va uni tasdiqlash tartibi.

11-mavzu. Byudjet tashkilotlari xarajatlarini smeta asosida moliyalashtirish

Xarajatlar smetasi – byudjet tashkilotlari moliyaviy rejasi sifatida. Smetalarni tuzish, tekshirish, tasdiqlash, moliyalashtiruvchi organ tomonidan ro'yxatdan o'tkazish tartibi. Byudjet tashkilotlarini byudjetdan moliyalashtirish tartibi.

12-mavzu. Davlat korxonalarining moliyaviy resurslarini boshqarish: shakllantirish va foydalanish

Davlat moliyasining mustaqil bo'g'ini sifatida davlat korxonalari moliyasi tushunchasi va mohiyati. Davlat korxonalari moliyasini tashkil etish tamoyillari. Davlat korxonalarining faoliyati va faoliyat yuritishi uchun normativ-huquqiy asoslarni tartibga solish. Davlat korxonalarining moliyaviy resurslarini shakllantirish va ulardan foydalanish manbalari.

13-mavzu. Davlat qarzi: mazmuni, tarkibi va boshqarish

Davlat qarzi tushunchasi, iqtisodiy mazmuni va tarkibiy tuzilishi. Davlat qimmatli qog'ozlari va ularning tasnifi. Davlat qarzini boshqarish.

14-mavzu. Byudjet ijrosi va byudjet ijrosining g'aznachilik tizimi

Davlat byudjeti ijrosi. Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi G'aznachilik xizmati qo'mitasi, uning byudjet tizimini boshqarishdagi ahamiyati.

15-mavzu. Byudjetni boshqarishda byudjet nazoratining ahamiyati

Byudjet nazoratining mazmuni, prinsiplari va ahamiyati. Byudjet nazoratining turlari, shakllari va usullari. Byudjet nazorati organlari, ularning guruhlanishi, ularning vazifalari, huquq va majburiyatlari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Byudjetning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va ahamiyati
2. Byudjetni boshqarishda davlat byudjetining rivojlanish strategiyasi va byudjet siyosati
3. O'zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi va uning byudjetni boshqarishdagi ahamiyati
4. O'zbekiston Respublikasi byudjet tizimi va byudjet qurilmasi
5. Byudjet tizimini boshqarishda mahalliy byudjetlarning o'rni
6. Umumdavlat boshqaruv organlarining byudjetni boshqarishdagi vakolatlari
7. Byudjetlararo munosabatlar
8. Davlat byudjetini soliqli daromadlar orqali boshqarish
9. Byudjetning soliqsiz daromadlarini boshqarish
10. Byudjet jarayoni va uning bosqichlari
11. Byudjet tashkilotlari xarajatlarini smeta asosida moliyalashtirish
12. Davlat korxonalarining moliyaviy resurslarini boshqarish: shakllantirish va foydalanish
13. Davlat qarzi: mazmuni, tarkibi va boshqarish
14. Byudjet ijrosi va byudjet ijrosining g'aznachilik tizimi
15. Byudjetni boshqarishda byudjet nazoratining ahamiyati

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Byudjetni boshqarishning ilmiy va huquqiy asoslari: funksiyalari va tashkil etishning xususiyatlari
2. Iqtisodiyotni davlat tomonidan moliyaviy tartibga solish masalalari
3. Davlat-xususiy sherikchilik asoslari
4. Davlat ulushi mavjud bulgan korxonalar moliyaviy resurslarini boshqarish: shakllanishi va foydalanilishi
5. O'zbekiston byudjet tuzilmasi va byudjet jarayonini tashkil etishdagi dolzarb vazifalar
6. Respublika va mahalliy byudjet daromadlari barqarorligini ta'minlash masalalari
7. Respublika va mahalliy byudjet xarajatlari taqsimlash va ulardan samarali foydalanish masalalari
8. Davlat krediti va qarzini boshkarish masalalari
9. Davlat byudjeti daromadlari istiqbolini belgilash va ularni shakllantirish bo'yicha nazorat ishlari.
10. Davlat moliyaviy resurslarini shakllantirish va boshqarish.
11. Byudjet tashkilotlarini smetali moliyalashtirish tartibi.
12. Mahalliy byudjet daromadlarini mustahkamlashda moliyaviy nazoratni tashkil etish masalalari.
13. Davlat byudjetining mohiyati va uning asosiy xususiyatlari
14. Davlat byudjeti vazifalari va ularning jamiyatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishdagi o'rni
15. Byudjet jarayoni va uni tashkil etishdagi bosqichlar

4 **V.Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)**

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- byudjetni boshqarishning mazmuni, ahamiyati, turlari va shakllari to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;***
- byudjetni boshqarishning nazariy va huquqiy asoslarini o'rgangan bo'lishi va ularni kerakli joylarda qo'llay bilishi, umudavlat organlarda byudjetni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari, byudjet tizimi tarkibi va ular o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni amalga oshirish amaliyotini o'rgangan bo'lishi va tahlil qilishi, byudjetni boshqarish organlari faoliyatini o'rgangan bo'lishi va tahlil qilishni bilishi va ularni amalga oshiruvchi sub'ektlar faoliyatidagi o'zgarishlarni ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;
- byudjetni boshqarishga oid ma'lumotlarni to'plash, guruhlash va tahlil qilishni amalga oshirish, byudjet tizimida byudjetlararo munosabatlarni qo'llay olish, byudjet tashkilotlari moliyaviy faoliyatini tahlil qilishda byudjetni boshqarish usullardan to'g'ri foydalana bilish va topilgan qonunbuzilishlar va kamchiliklarni tahlil qila olish, byudjet nazorati usullarini o'qib, ular asosida tashkilot faoliyatiga baho berish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***

5 **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

- Ma'ruzalar;

	• Amaliy topshiriqlarni bajarish va xulosalash; • Interfaol keys-stadilar; • Blits-so'rov; • SWOT-tahlil; • Taqdimotlar qilish; • Essey yozish.
6	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha testni topshirish.
7	**VIII. Asosiy adabiyotlar** 1. Malikov T. Byudjet-soliq siyosati. O'quv qo'llanma. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2019 y. – 376 bet. 2. Zaynalov J.R., Xusanov B.Sh., Aliyeva S.S., Latipova Sh.M. Davlat byudjeti. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021. 316 bet. 3. Nurmuxamedova B.I. Davlat byudjeti. O'quv qo'llanma. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2018. – 576 b. 4. Komolov O.S., Gofurov D.B., Bauetdinov M.J. Davlat budjeti. O'quv qo'llanma. – T.: Innovatsion rivojlanish, 2021. – 200 b. 5. G'aybullayev O., O'roqov U. O'zbekiston Respublikasida byudjet tizimi va jarayoni. O'quv qo'llanma. – T.: Baktria press, 2015. – 168 b. 6. Shernayev A.A., Jiyanova N.E. Davlat moliyasini boshqarish: Darslik. – T.: Iqtisod-Moliya, 2019. – 380 b. 7. Public finance. Harvey S. Rosen, Ted Gayer.10 th ed. United States. 2013 **Qo'shimcha adabiyotlar:** 1. Zaynalov J.R., Aliyeva S.S., Axrorov Z.O. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik. – T.: Iqtisodiyot-Moliya, 2021. – 360 bet. 2. Nurmuxamedova B., Xamdamov SH. "Davlat byudjeti" fanidan o'quv-uslubiy majmua. – T.: TMI, 2018 y. – 432 bet. 3. O'rta muddatli byudjet. Namangan shahar byudjeti misolida: uslubiy qo'llanma/ I.Mamajonov va boshqalar- T.: "BAKTRIA PRESS", 2017. – 301 b. 4. Tashmuxamedova D. Byudjet g'azna ijrosi. O'quv qo'llanma. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2019 y. – 440 bet. 5. Tashmuxamedova D. G'aznachilik asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2018 y. – 304 bet. 6. Fuqarolar uchun byudjet / O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi.- Toshkent: BAKTRIA PRESS, 2018.-104 b. 7. Rakitina I., Beryozina N. Gosudarstvennыe i munitsipalьnыe finansы. Uchebnik i praktikum M: YUrayt – M, 2017. – 392 st. 8. YUldasheva N. Mestnыe byudjetы: Uchebno-metodicheskoe posobie. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2018. – 364 g.

	Axborot manbalari: 1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasining hukumat portali. 2. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 3. www.imv.uz - O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi sayti. 4. www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika Agentligi rasmiy sayti. 5. www.soliq.uz - O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Soliq qo'mitasi rasmiy sayti. 6. www.customs.uz - O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Bojxona qo'mitasi rasmiy sayti. 7. www.ach.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi sayti 8. www.scopus.com – xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazasi.
8	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№FD-09-12)
9	**Fan/modul uchun ma'sullar:** Ernazarov N.E. – "Moliya" kafedrasi dotsent v.b., PhD
10	**Taqrizchilar:** Qiyosov Sh.U. – Toshkent moliya instituti "Soliqlar va soliqqa tortish" kafedrasi professori, DSc Jurayev I.K. – Samarqand shahar Iqtisodiyot va moliya bo'limi bosh hisobchisi